

Список використаних джерел

1. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. - СПб. : Изд-во «Питер», 2003. - С. 388.
2. Петровский А. В. Основы теоретической психологии / А. В. Петровский, М. Г. Ярошевский. - М. : Инфра, 1998. - С. 516.
3. Истошин И. Ю. Ценностные ориентации в личностной системе регуляции поведения / Психологические механизмы регуляции социального поведения / И. Ю. Истошин. - М. : Наука, 1979. - С. 263.
4. Ольшанский В. Б. Личность и социальные ценности / В. Б. Ольшанский // Социология в СССР. - М. : Мысль, - 1966. - Т. 1. - С. 471.
5. Мясичев В. Н. Сознание как единство отражения действительности / В. Н. Мясичев. - СПб., 2001. - С. 75-77.
6. Здравомыслов А. Г. Отношение к труду и ценностные ориентации личности / А. Г. Здравомыслов, В. А. Ядов // Социология в СССР. Т. 2. - М. : Мысль, 1966. - С. 197-198.
7. Давыдова К. Д. Социальная установка как психологический феномен / К. Д. Давыдова // Социальная психология и философия. - М., 1975. - С. 63-64.
8. Франкл В. Человек в поисках смысла: введение в логотерапию / В. Франкл // Доктор и душа. - СПб. : Изд-во «Ювента», 1997. - С. 13-152.
9. Формирование и изменение ценностных представлений. Социологические исследования в Прибалтике. - Вильнюс, 1990. - С. 85.

УДК: 159

Бугайова Н.М.

**АГРЕСИВНИЙ ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ
НА ОСОБИСТІТЬ У КІБЕРПРОСТОРІ**

Відомості про автора: *Бугайова Наталія Михайлівна* – кандидат психологічних наук, провідний науковий співробітник, Інституту психології імені Г.С.Костюка Національної академії педагогічних наук України, старший науковий співробітник, медичний психолог, експерт із психологічної кібербезпеки, адиктолог, суїцидолог.

Розвиток сучасних інформаційно-комунікаційних технологій розширив можливості агресивного психологічного впливу на особистість у віртуальному світі. За даними досліджень Бедфордського університету, кіберпереслідування у останні роки стало більш поширеним явищем, ніж фізичне переслідування [5]. Кіберзлочинці тепер використовують для нападів на своїх жертв віртуальну мережу інтернет.

Використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для цькування окремих осіб або груп людей, яке являє собою систематичне, психологічне насильство, що застосовується до жертви переслідування: приниження її честі та гідності через поширення у віртуальному просторі

завідомо неправдивої інформації, чуток, пліток і компрометуючих матеріалів, що містять глузування, провокації, прямі образи, залякування, погрози та насильство з боку кіберпереслідувача, які повторюється протягом тривалого часу називається кіберпереслідуванням. Мета кіберпереслідування та кіберцькування – нанесення максимальної психологічної шкоди жертві. Найбільш поширеними видами агресивного психологічного впливу на особистість у кіберпросторі є кібермоббінг, кібербулінг, кіберсталкінг, кіберхарасмент, кібергрумінг, тролінг, грифінг, кіберсуїцид та кібервбивство.

Для агресивного психологічного впливу на особистість у кіберпросторі використовуються:

➤ **мобільний зв'язок** (використання фото та відео для дискредитації і залякування жертви, доставка текстових й мультимедійних повідомлень);

➤ **месенджери** – сервіси миттєвих повідомлень, мобільні програми або веб-сервіси (використання ICQ для відправки повідомлень, злом аккаунту з розсилкою повідомлень родичам і друзям жертви, що дискредитують її);

➤ **електронна пошта** (розсилка повідомлень і листів, що залякують, які містять віруси, публікація в мережі листів жертви конфіденційного змісту);

➤ **форуми і чати** (розсилка агресивних повідомлень, розкриття анонімності аккаунту жертви, розміщення на сторінках форуму інформації жертви конфіденційного і особистого характеру);

➤ **соціальні мережі** (розміщення знущальних коментарів, та таких, що залякують жертву, розміщення фото та відеоматеріалів, злом аккаунту для розсилки повідомлень неналежного характеру від імені жертви, блокування аккаунту жертви і розсилання масових скарг та претензій на власника аккаунта, створення помилкового запису від імені жертви з його подальшим використанням для дискредитації жертви);

➤ **веб-камери** (провокування жертви для відеозапису з її подальшою публікацією в інтернеті);

➤ **сервіси відеохостингу** (розміщення знущальних або відеороликів, що залякують);

➤ **ігрові сайти і віртуальні світи** (розміщення повідомлень, що принижують і жертву та залякують її, або завдають шкоду її ігровому персонажу, блокування функцій ігри з метою здійснення психологічного тиску).

Особливості агресивного психологічного впливу на особистість у кіберпросторі залежать від унікальності віртуального середовища, яке суттєво розширює можливості кіберзлочинців.

1. Цілодобове втручання в особисте життя жертви за допомогою використання технічних і програмних засобів.

2. Використання шпигунських і хакерських програм для злому облікових записів та електронних поштових скриньок, крадіжки паролів доступу до

облікових записів і особистої інформації жертви, що зберігається на належних їй інформаційно-комунікаційних пристроях, відстеження IP-адреси жертви, з метою контролю за її мережевою активністю та отримання геолокаційних даних про її місцезнаходження і переміщення;

3. Організація кібератак на інформаційно-комунікаційні пристрої жертви за для нанесення їй матеріальної та моральної шкоди.

4. Відсутність тимчасового і географічного обмеження для кіберпереслідування або кіберцькування.

5. Анонімність і безкарність кіберпереслідувача.

6. Необмеженість аудиторії спостерігачів за цькуванням.

7. Відсутність контролю мережі інтернет за розміщенням кіберпереслідувачем фото, відео, аудіо і текстових матеріалів, що ображають, принижують та залякують жертву і неможливість їх нейтралізувати або вилучити з інтернет мережі.

8. Складність фільтрації повідомлень, що містять агресивний та образливий зміст.

9. Швидкість поширення інформації в кіберпросторі.

10. Активізація старого і створення нового контенту, неухильне збільшення меж поширення його у кіберпросторі.

11. Використання цифрових технологій та спеціальних програм для обробки візуальної (фото і відео монтаж) і аудіальної (аудиомонтаж) інформації з метою створення контенту, що ображає жертву (наприклад, колажів або відеороликів).

12. Можливість приєднання до кіберпереслідування жертви інших осіб, як не знайомих між собою, так і не знайомих з жертвою, що об'єдналися в глобальній мережі інтернет виключно заради процесу цькування.

13. Кіберсексуальні домагання (в тому числі неповнолітніх осіб).

14. Залучення жертви в протизаконну і протиправну діяльність через інтернет за допомогою обману, залякувань і шантажу.

15. Крадіжка ідентичності переслідувачем з метою нанесення образи і шкоди третій особі нібито від особи жертви.

16. Створення клонів і фейкових облікових записів для посилення психологічної кібератаки на жертву.

17. Розголошення у віртуальному просторі конфіденційної інформації жертви (інтимних фотографій, листувань приватного характеру, адреси проживання, місця роботи або навчання, фінансового стану).

18. Кіберпереслідуванню та кіберцькуванню можуть поступово піддаватися близькі люди чи члени родини жертви, що посилює для неї психотравмуючу ситуацію.

19. Комунікаційна ізоляція жертви – видалення її з груп в соціальних мережах і сервісів миттєвих повідомлень, виключення з ігрового співтовариства, блокування доступу до сайтів, внесення жертви в чорний список, ігнорування дзвінків й таке інше.

20. Спроби контролювати поведінку жертви через загрозу розкриття її конфіденційної інформації або через погрози заподіяння їй шкоди чи застосування насильства;

21. Псевдовіктимізація – подання кіберпереслідувачем його жертви її мережевим знайомим і оточуючим людям в ролі агресора і преподнесення себе в якості жертви. Залучення для доказів «вини жертви» фейкових матеріалів і неправдивої інформації;

22. Здійснення покупок інтимного характеру (наприклад, секс-іграшок), оформлення підписок на порнографічні журнали та замовлення інтимних послуг на ім'я жертви з оформленням доставки замовлень на місце її роботи або навчання;

23. Можливість психологічного впливу на жертву через кіберпростір, застосування до неї психологічних маніпуляцій або вчинення на неї психологічного тиску, керування діями жертви через інтернет.

24. Можливість вчинення кібервбивства за допомогою використання експлойтів.

25. Перенесення переслідування жертви з кіберпростору в реал (можливість сексуального насильства та фізичного нападу, аж до вбивства).

Наслідки агресивного психологічного впливу на особистість у кіберпросторі:

1. **Психологічні проблеми:** виникнення страхів і фобій, панічних атак; розвиток психологічної нестабільності – невпевненості у собі, замкненості, відчуження, безпорадності; негативна зміна самооцінки; погіршення працездатності, порушення пам'яті та зниження концентрації уваги; підвищення вразливості, уразливості, стомлюваності, тривожності, дратівливості, нервозності, конфліктності; втрата мотивації; зниження самоконтролю; невмотивована агресія; розвиток дистресу та депресії аж до суїцидальної поведінки.

2. **Соціальні проблеми:** виникнення конфліктів у сім'ї, на місці роботи та навчання; порушення комунікативних зв'язків; вимушена зміна місця проживання через страх переслідування; втрата працездатності; втрата соціального статусу; розлади адаптації та соціальна ізоляція.

3. **Проблеми зі здоров'ям:** порушення роботи органів і систем організму; загострення хронічних захворювань; розвиток безсоння або постійна сонливість, поява нічних кошмарів; порушення апетиту; зниження імунітету; розвиток психічних розладів, психосоматичних, серцево-судинних та ендокринних захворювань; зміна лібідо, аж до фригідності у жінок і імпотенції у чоловіків.

Кібермоббінг – форма психологічного насильства у вигляді цькування людини з використанням засобів електронної комунікації для образ, погроз і принижень. Кібермоббінг відрізняється від мобінгу тим, що у віртуальному просторі для її жертв не існує безпечних зон, оскільки кіберпереслідувач не обмежений просторово-часовими межами, завдяки анонімності, відчуває себе безкарно і, використовуючи сучасні технічні і програмні можливості, може отримати доступ до інформаційно-комунікаційних пристроїв жертви. Кібермоббінг в мережі інтернет, зазвичай ініціює група людей, надаючи цькуванню одного з учасників своєї групи або випадкового користувача.

Кібербулінг – одна з форм переслідування, залякування, психологічного цькування підлітків, рідше дітей молодшого віку за допомогою

інформаційно-комунікаційних технологій – інтернету, мобільних телефонів і інших цифрових пристроїв. Іноді для цієї мети створюються цілі сайти, на яких розміщуються компрометуючі матеріали на дитину, що переслідується, або онлайн слем-буки – віртуальні зошити, де учні та студенти публікують рейтинги та коментарі про своїх співучнів, як позитивного, так і різко негативного, образливого характеру. Першою жертвою кібермобінгу стала 15-річна американська дівчинка Фібі Прінс, яка у січні 2010 року покінчила із собою, не витримавши знущань однокласників в соцмережі Фейсбук, які навіть після смерті продовжували ображати ім'я загиблої дівчинки, публікуючи, на їхню думку, дотепні жарти про неї.

Кіберсталкінг – використання інтернету для навмисних переслідувань окремої людини, групи людей чи організації, що повторюються. Найбільш часто кіберсталкери використовують нав'язливе стеження за жертвою, моніторинг її діяльності у віртуальному просторі, збір конфіденційної інформації та викрадення особистості жертви з метою залякування, шантажу і домагань. Найбільша зафіксована тривалість кіберсталкінгу – 20 років. Причиною кіберсталкінгу може бути особиста неприязнь, ненависть до переслідуваної особи, помста, бажання маніпулювати, прагнення до ізоляції жертви. Так само жертва може бути обрана випадково.

Кіберхарасмент – психологічна кібератака, що повторюється, яка спрямована на співрозмовника в мережі інтернет, та проявляється наполегливими образами, утисками, домаганнями і віртуальною агресією. Зазвичай виражається у вигляді числених повідомлень, третуючих жертву переслідування, нав'язливих цілодобових дзвінків і розмов принизливого й образливого характеру.

Кібергрумінг – відповідно до Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства, це підготовка дитини до сексуального примусу або комерційної сексуальної експлуатації [4]. Це протиправні дії повнолітньої особи, спрямовані на встановлення за допомогою спілкування через інтернет, довірливих стосунків з неповнолітньою особою з метою схилення її до вступу в сексуальний зв'язок.

Тролінг – одна з форм соціальної агресії в кіберпросторі, що проявляється в жорсткій соціальній провокації, створенні конфліктних ситуацій, втягуванні в полеміку віртуальних співрозмовників з метою розпалювання скандалу в мережевому спілкуванні. Тролінг може існувати виключно у віртуальних спільнотах, йому притаманні специфічні механізми розвитку збудження, що виражається в лавиноподібній агресії, яка миттєво розповсюджується на більшість учасників конфлікту [3]. **RIP-тролінг** – публікація на меморіальних сторінках людей, що померли, коментарів знущального змісту з метою викликання негативних емоцій у їхніх родичів.

Грифінг – внутрішньоігрове хуліганство – умисне заподіяння моральної та матеріальної шкоди учасникам комп'ютерних ігор. Грифери піддають цькуванню і переслідуванням окремих гравців, пошкоджуючи їх персонажі, блокуючи функції гри та створюючи нестерпні умови для мережевої команди в цілому, з метою настроювання проти них інших членів команди і

усуненні цих гравців з ігрового процесу. Наприклад, в одній з ігор була розміщена спеціально створена панель, що мерехтіла і була повинна провокувати у гравців епілептичний напад, тобто вона могла викликати фотосенситивну епілепсію, яка найбільш небезпечна для дітей. У 1997 в Японія від неї постраждали 700 дітей, що переглядали мультфільм про покемонів. 28 серія була заборонена із-за 12-секундного уривку, який виявився небезпечним.

Кіберсуїцид – різновид групового або індивідуального самогубства, скоєного в результаті використання інтернет-ресурсів. Класифікацію кіберсуїциду було проведено у 2011 році і вона весь час поповнюється (Бугайова Н.М., 2011, 2015).

Комунікативний кіберсуїцид (мережеве спілкування суїцидально налаштованих осіб, раніше не знайомих між собою, які об'єднуються з метою здійснення колективного самогубства після укладення між ними договору через інтернет)

Договір самогубства являє собою угоду між двома і більше особами про скоєння суїцидальних дій у певний час в задалегідь обумовленому місці. Суїцид за договором відомий давно. Так, у США і Англії переважають угоди між подружжям, в – Японії між закоханими, в Індії – між друзями (Fishbain D. A. et al., 1984). 30,0% осіб, які укладають договори про спільний суїцид, мають серйозні фізичні захворювання. За даними Брауна М. і Барраклуога Б, нерідко пусковим механізмом до скоєння групового самогубства є насувається смерті одного з членів суїцидального пакту (M. Brown, Barraclough B., 1997).

З виникненням глобальної Мережі, особи які бажають покінчити з собою, домовляються про заплановане самогубство через Інтернет. Перше самогубство, організоване через Інтернет було скоєно в Японії в 2003 році.

Відмінною рисою кіберсуїцидальних договорів є укладання суїцидального пакту між раніше незнайомими особами за допомогою спеціальних web-сайтів (традиційні суїцидальні угоди укладаються між близькими, добре знайомими людьми). Кіберсуїцидальні договори публікуються в Інтернеті з метою обговорення і подальшого вибору найбільш імовірного способу самогубства, місця і часу його вчинення, а також для залучення нових учасників суїцидального акту. Взаємна підтримка користувачів в «правильності» суїцидального вибору і можливість колективної реалізації плану самогубства можуть підштовхнути до аутоагресивних дій осіб, які бояться помирати на самоті. Спілкування в чатах з суїцидально налаштованими співрозмовниками може бути каталізатором у прийнятті рішення про самогубство особами з нестійкою психікою або такими, що знаходяться в кризовій ситуації. У жовтні 2004 року в Японії, що має найбільш високі серед усіх держав показники узгоджених групових суїцидів, було скоєно саме масове самогубство за попередньою домовленістю через інтернет 9-ти чоловік, які отруїлися чадним газом в салоні 2-х автомобілів. Наприкінці вересня того ж року в Японії покінчили з собою при аналогічних обставинах ще 4 людини.

Інформаційний кіберсуїцид – вчинення суїциду з використанням отриманих з допомогою Інтернет відомостей про те, яким способом і з допомогою яких засобів краще вчинити самогубство.

У світовій Мережі Інтернет існує безліч веб-сайтів, що пропонують добре ілюстрований матеріал про різноманітні суїцидальні способи (наприклад, дається графічний опис методів самогубств, наводиться перелік назв медичних і господарських хімічних препаратів, які можна використовувати з метою вчинення суїциду, зазначаються їх точне дозування, способи застосування та опис впливу отруйних речовин на організм людини, а також повідомляється ступінь їх летальності).

Адиктивний кіберсуїцид (вчинення аутоагресивних дій, спровокованих інтернет-залежністю: онлайн гемблінгом, онлайн лудоманією, кіберсексуальною або кіберкомунікативною залежністю й т.ін.).

Про високий рівень суїцидального ризику в осіб, що страждають ігровою залежністю свідчать дані, отримані зарубіжними дослідниками. Від 13 до 40% ігрових адиктів здійснюють спроби суїциду. 70% адиктів мають суїцидальні думки. У осіб, які страждають інтернет-адикцією, більш часто відмічаються депресивні розлади з підвищеним ризиком розвитку суїциду.

Онлайн кіберсуїцид – вчинення самогубства в реальному часі, перед веб-камерою або обговорення в чаті процесу самогубства, що здійснюється користувачем інтернету. В ході спілкування, учасники прямого ефіру нерідко підбурюють суїцидально налаштованих користувачів, підштовхуючи їх до аутоагресивних дій. Вперше онлайн кіберсуїцид з використанням файлообмінного відеосервісу був здійснений в США у 2003 році. А в 2008 році підліток з американського штату Флорида покінчив із собою, попередньо повідомивши в чаті про свій намір, потім прийняв велику дозу антидепресантів включив пряму on-line трансляцію зі своєї кімнати. При цьому ряд користувачів підштовхували його до суїциду.

У лютому 2005 року в штаті Орегон, США запобігли спробі масового самогубства 31 жінки. Житель міста Клайн, 26 річний Крейн використовував інтернет для пошуку емоційно нестабільних жінок, що знаходяться в депресії, з метою укладення з ними договору про колективне самогубство у День Святого Валентина. Заарештований планував організувати пряму відеотрансляцію через інтернет самогубства жінок, які, згідно з договором, повинні були зробити самоповіщення оголеними на стельовій балці будинку Крейна.

У зв'язку з постійним розширенням різновидів кіберсуїциду нами класифікацію було розширено. До неї увійшли асистований та маніпулятивний кіберсуїцид, поняття яких ми ввели на підставі виникнення суїцидальних взаємовідносин суїцидента та того, хто чинить вплив на нього за допомогою віртуального простору.

Маніпулятивний суїцид – суїцид, що скоює людина під психологічним впливом злочинця, який маніпулює свідомістю жертви з метою доведення її до самогубства

Асистований кіберсуїцид – одна з форм психологічного насильства над особою з боку іншої особи, яка доводить жертву до суїциду, в результаті

психологічних маніпуляцій або психологічного тиску (наприклад, у «Групах смерті»), та яка керує його діями через інтернет.

У 2015 році було розкрито злочин нового покоління. Кіберзлочинець, використовуючи інтернет спілкування, довів до самогубства 9 осіб, що знаходились в різних країнах. Десятій жертві вдалося вижити. Не виключено, що жертв було більше.

У злочині простежувалися маніакальні риси: всіх своїх жертв злочинець переконував зробити самоповищення, проводив інструктаж щодо правильного зав'язування петлі, давав поради щодо вибору предмета для удушшення (пояс від халату чи шарф) і місця самогубства, просив сфотографувати кімнату й ін. Після смерті кожної жертви злочинець виходив на її родичів та детально розпитував про події, що відбулися, а потім, використовуючи тяжкий психологічний стан близьких загиблих, схиляв їх до самогубства. Слідство встановило, що IP-адреса, з якої надходили повідомлення, знаходиться в Запоріжжі. Злочинцем виявився Євген Кривошеєв – інженер, що працював на дому. Злочинець використовував можливості кіберсередовища, що дозволяють трансформувати образ «Я» і зберігати анонімність: він видавав себе за жінку – медсестру яка, нібито, теж хоче вчинити суїцид і шукає однодумців для спільного кіберсуїциду. Особливу складність представляє неможливість кваліфікувати цей злочин за ст. 120. Кримінального кодексу України «Доведення до самогубства» із-за відсутності ознак складу злочину і неможливості встановити причинний зв'язок між діями винного і їх наслідками для жертви. Це говорить про важливість підвищення рівня психологічної кібербезпеки і необхідності внесення змін до Кримінального кодексу України з метою відповідності ст.115 і ст.120 новим реаліям з урахуванням особливостей кіберсередовища при вчиненні злочинів. До речі, злочинець Кривошеєв був заарештований, але потім його відпустили.

Почерк кібервбивці зберігається і в інтернетпросторі, але тепер він вбиває жертву не своїми руками, а її власними! Таким чином, віртуальний простір стирає межу, що відокремлює самогубство від вбивства.

Крайньою формою прояву кібернасильства є **кібервбивство** – умисне заповідання смерті іншій людині за допомогою використання бездротового доступу до інтерфейсів через експлуати і втручання в роботу значущих систем та пристроїв, що знаходяться під дистанційним комп'ютерним управлінням [2]. Наявність бездротових інтерфейсів доступу через інтернет може представляти загрозу системам і пристроям з комп'ютерним управлінням, що робить можливим їх використання злочинцями для вчинення кіберубивств. На конференції фахівців з комп'ютерної безпеки у Мельбурні був продемонстрований програмний злом неімплантованого кардіостимулятора. Знаючи його серійний номер можна дистанційно оновити прошивку і отримати повний контроль над медичним пристроєм. Хакеру вдалося не тільки вимкнути кардіостимулятор, але і викликати смертельний для людини розряд в 850 вольт.

За допомогою дистанційного підключення до програми управління автоматичної інсулінової помпи можна вбити людину, якщо втрутитися в

роботу подачі і дозування інсуліну. Хакеру із США Крісу Робертсу, вдалося зламати систему управління літаком, підключивши ноутбук до розважального центру, в результаті чого він отримав контроль над керуючою системою літака. Затриманий ФБР хакер розповів, що з 2011 року він 20 разів зламував комп'ютерні системи авіалайнерів і йому навіть вдавалося контролювати роботу двигунів літака під час польоту. Завдяки написанні ним команди Крісу вдалося перевести в режим підйому один з двигунів, із-за чого літак летів боком. Ми бачимо, що системи і прилади з комп'ютерним управлінням дійсно можуть бути використані злочинцями для вчинення кібервбивств за допомогою експлоїтів в дистанційному режимі.

Прогрес неухильно йде уперед. Американське оборонне агентство перспективних розробок DARPA почала виробництво крихітних електронних імплантатів, які будуть взаємодіяти з нервовою системою і зможуть контролювати і регулювати різні захворювання й хронічні стани, наприклад хворобу Крона і депресію. Програма «Електрікс» планує замінити ліки нейронними імплантатами. Ми неминуче затикаємось з тим, що світ все більш кібернізується та стає керованим. Отримання доступу злочинцями до систем, що дозволяють чинити безпосередній вплив на психічну і навіть фізичну складові людини розширює межі вимог до проблем кібербезпеки.

Для швидкого реагування в разі розслідування кіберзлочинів, пошуку, збиранні доказів в електронній формі та їх вилученні з подальшим проведенням оперативно-розшукових заходів і призначенні судових експертиз, необхідно серйозне знання сучасних комп'ютерних технологій, особливостей віртуального середовища та впливу кіберпростору на психіку злочинців і їх жертв.

Вивчення особливостей психологічного впливу на особистість у кіберпросторі дозволять дослідити процеси віртуальної взаємодії, кіберсоціалізації та кіберадаптації і прогнозувати тенденції їх розвитку як на емпіричному, так і на теоретичному рівнях. Це створить нові можливості для виходу психологічної кібербезпеки на більш високий та досконалий рівень, який буде відповідати сучасним вимогам суспільства, що неухильно кібернізується.

Список використаних джерел

1. Актуальные проблемы уголовного права, криминологии и уголовно-исполнительного права. Научные труды кафедры уголовного права. Выпуск 6. – М.: РГУП, 2017. – с.192.
2. Бугайова Н.М. Кримінальний психологічний вплив у злочинах проти особистості в кіберпросторі. / Сучасний стан криміналістичного забезпечення досудового розслідування: збірник матеріалів конференції. / Київ. ННІ№2 НАВС.– К.: ННІ №2 Національної академії внутрішніх справ, 2017. – 476 с.– С.75-79.
3. Внебратных Р.А. Троллинг как форма социальной агрессии в виртуальных сообществах // Вестник Удмуртского университета. Философия. Социология. Психология. Педагогика. — Ижевск: Удмуртский государственный университет, 2012. – Вып. 1. – С.48-51

4. Насилие над детьми в киберпространстве. Вклад в исследование проблемы насилия над детьми, проводимое Организацией Объединённых Наций. – Бангкок. – ЕСПАТ International, Сентябрь 2005. – с.98.

5. Uni working to help cyberbullying victims URL: <http://www.luton-dunstable.co.uk/University-Bedfordshire-cyberbullying-expert-Dt-Emma-Short-debate-stalking-Oxford-Union/story-21703193-detail/story>

УДК: 159

Бурлакова І.А.

ПРОФЕСІЙНЕ ЗДОРОВ'Я МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОЇ СФЕРИ ЯК СОЦІОГУМАНІТАРНЕ ПОНЯТТЯ

У статті розглядається поняття “професійне здоров'я” у вимірі соціогуманітарної парадигми. Визначаються чинники погіршення професійного здоров'я студентської молоді і виявляються засоби формування ціннісного ставлення до здоров'я, життя. В межах комплексного підходу щодо становлення здорового способу життя використовуються ефективні засоби психологічного супроводу забезпечення професійного здоров'я і становлення культури здоров'я на етапі навчання у вищій школі.

Ключові слова: *здоровий спосіб життя, культура здоров'я, професійне здоров'я, репродуктивне здоров'я студентства.*

Постановка проблеми дослідження. Варто зазначити, що здоров'я людини це не тільки біологічне, а, передусім, соціогуманітарне поняття, що визначається психологічними особливостями та характеристиками, соціально-психологічними умовами і чинниками, що залежать від специфіки суспільно-виробничих відношень. Якщо звернутись до найменш захищеної і втім соціально найперспективнішої спільноти – майбутніх фахівців економічної сфери, то слід відзначити, що режим навчання, відпочинку, специфіка суспільної діяльності й інші чинники способу і стилю життя визначають стан здоров'я студентів.

Водночас, звертаючись до стану здоров'я сучасної студентської молоді, спершу необхідно відзначити сутність впливів соціальних процесів на свідомість молоді, що й віддзеркалюються на духовно-душевно-тілесному розвитку. Н. Черниш, посилаючись на результати досліджень молодіжного середовища М. Головатого, В. Ребкало, В. Бебика, виявляє особливості соціалізації молоді в Україні [2]. Перш за все, наполягає автор, змінилися моделі соціалізації, а механізм соціалізації молоді в Україні суттєво новий, хоча й повністю не сформований. Незважаючи на ускладненість процесу самореалізації молоді в країні, що пов'язується з нестабільністю держави в усіх стратегічних напрямках, більшість молодих людей (близько 80%) підтримують дії, спрямовані на розбудову незалежної самостійної української держави. Серед ускладнюючих умов самореалізації Н. Черниш